

MUSEU ABELLÓ

Valldeoriolf. Camps vermells. L'explosivisme de Joan Abelló i l'art del paisatge

Àlex Garcia Delgado*

183

Autor: Joan Abelló i Prat
Títol: Valldeoriolf. Camps vermells
Any: 1994
Tècnica: oli sobre tela
Mides: 92 x 73 cm.
Núm. de registre FMJA¹: 4836

¹ Fundació Municipal Joan Abelló

*Historiador de l'Art, alexdelgado_26@hotmail.com

Article rebut el 20 d'octubre de 2021; acceptat el 22 d'octubre de 2021.

Resum: A l'obra *Valldeoriolf. Camps vermells*, Joan Abelló i Prat (Mollet del Vallès, 1922 - Barcelona, 2008) plasma, de manera molt clara, la seva concepció de la pintura paisatgística. A partir del seu explosivisme –una proposta plàstica, la matèria pictòrica i la gamma cromàtica de la qual són vàlides en si mateixes com a protagonistes– l'artista molletà configura uns paisatges tant vius com la mateixa natura. La contemplació d'aquestes obres és sinònim de situar-se enfront d'un ferotge mar de textures i colors vius. A partir de l'obra *Valldeoriolf. Camps vermells*, que ha esdevingut el cartell oficial del Museu Abelló, l'article repassa els punts clau de la tècnica i la teoria artística del pintor molletà, considerat l'últim gran paisatgista del segle XX.

184

Paraules Clau: color, explosivisme, Joan Abelló i Prat, Mollet del Vallès, paisatgisme, *Valldeoriolf. Camps vermells*

Valldeoriolf. Camps Vermells. Joan Abelló's explosivism and the art of landscape painting

Abstract: In his work *Valldeoriolf. Camps Vermells* ('*Valldeoriolf. Red Fields*'), Joan Abelló i Prat (Mollet del Vallès, 1922 - Barcelona, 2008) captures, unequivocally, his concept of landscape painting. Using his unique style known as explosivism - in which the subject matter and chromatic range were themselves worthy protagonists - the Mollet artist shaped landscapes as vivid as nature itself. Any contemplation of these works is synonymous with being confronted by a fierce sea of vivid textures and colours. Using the painting *Valldeoriolf. Camps Vermells*, that features on the official Museu Abelló poster, the article reviews the key technical and theoretical aspects of the Mollet-born artist widely regarded as the last great landscape painter of the twentieth century.

Keywords: colour, explosivism, Joan Abelló i Prat, Mollet del Vallès, landscape painting, *Valldeoriolf. Camps vermells*

A una entrevista publicada al setmanari *Destino* l'any 1955, Joan Cortés planteja al pintor Abelló la pregunta següent: "Els seus colors, en efecte, guarden molt poca relació amb el model pres del natural. Ells més aviat semblen inventats. En què s'inspira per crear-los?" (Masats, 2001, p. 144). De fet, és un plantejament molt raonable vers l'obra del pintor molletà, en la qual hi destaca, per sobre de tot, l'ús lliure i agressiu dels colors per part de l'artista sigui quin sigui el gènere o subjecte protagonista de les seves peces. A la pregunta, Abelló hi contestà:

En moltes coses. Les ales d'una papallona, per exemple, són una autèntica simfonia cromàtica en la qual tots els colors guarden una rigorosa harmonia entre ells. N'hi ha a la terra, on l'harmonia és blava. Les fulles seques també són una meravella. Les que han caigut de fa temps tenen, en la seva part posterior, una riquesa de colors extraordinària. Tot això em suggereix idees per harmonitzar les tintures (Masats, 2001, p. 144).

Contemplar un paisatge d'Abelló és, doncs, situar-se enfront d'un dolç terratrèmol de textures i co-

lors vius, és sentir la ferocitat de la natura i alhora la seva aclaparadora bellesa, és viure l'experiència d'una proposta plàstica la matèria pictòrica de la qual és vàlida en si mateixa com a protagonista: les obres d'Abelló es presenten davant l'espectador, que les contempla com una ferotge tempesta que, lluny de provocar inquietud, t'atrapen i et porten a través d'un mogut viatge visual produït per una paleta cromàtica inusualment rica i variada.

L'obra *Valldeoriof. Camps vermells*, triada per ser el cartell oficial del Museu Abelló, n'és un exemple paradigmàtic. Aquesta pintura de Joan Abelló ens representa un paisatge del Vallès totalment sotmès a una dictadura del color: al centre de la composició hi ha la representació d'una petita casa, l'únic element creat per l'home que es pot reconèixer enmig d'aquest mar de colors i pintura brillant que configura un paisatge molt dinàmic i vistós que, en la part superior, es tanca amb unes muntanyes i un cel amb núvols, en una zona amb un fort contrast cromàtic amb tonalitats molt més fredes. És una peça de gran cromatisme, de gran intensitat i de molta capa pictòrica, tal com és característic en les pintures d'Abelló i en el seu estil explosivista, basat en l'acció de llençar la pintura sobre el llenç, bé directament del tub, o també en proporcions adequades amb l'espàtula, de manera que en cada intervenció es produïa un xoc, una "explosió" del pigment contra la tela. En paraules del mateix Abelló:

No sé ni com, vaig començar a pintar literalment a raig fet. Per

tant, llençava la pintura directament del tub a la tela. Poques vegades faig servir l'espàtula. Els colors esclataven sobre la tela. Els gruixos donaven uns relleus nous sobre les meves obres. Era un cromatisme sorprenent, d'una eficàcia primitiva i, alhora, innovadora. En vaig dir pintura explosiva. (...) La "gran pasta", com en dic, és com el magma d'un volcà, acolorit, escumejant, encès, que s'escampa pels meus quadres. (...) Em poso a pintar i de vegades sembla que els tubs de color em ragin de l'ànima. Diuen que se m'encenen els ulls de tigre o de serp. Veig la pintura a la tela, abans que s'hi fixi. La matèria dels colors és la forma de la meva obra i la meva sang feta dels colors de l'arc de Sant Martí (Masats, 2001, pp. 134-136).

185

Es tracta d'una forma de pintar que, segons la temàtica representada, i en funció de la configuració de la paleta que Abelló escull a cada ocasió, permet descobrir diferents resultats i veure com varia en cada cas la utilització dels gruixos de pintura. En aquest sentit, aquesta peça és molt significativa, ja que encaixa perfectament en aquesta definició i mostra el caràcter personal i diferencial que sap aconseguir només Abelló: és un pintor que va de la taca a la forma, que dona pes al color enfront de la línia, que soluciona el volum mitjançant taques de color. Aquesta tècnica, gairebé ritual, provoca una pintura aparentment *fauve*, amb colors molts saturats fruites del nul treball previ dels colors abans de ser llençats sobre la tela, amb aires, també, ex-

pressionistes i simbolistes.² Aquest procés creatiu, que gairebé es podria considerar una autèntica *performance*, atorga a cada peça encara més autenticitat: les seves pintures explosivistes, més enllà de ser úniques i comportar el valor artístic intrínsec de l'exclusivitat propi de totes les obres d'art, són fruit d'un estat d'ànim, d'un moment concret, d'una convulsió creativa exacta que genera un univers de taques de color sobre el qual l'habilitat artística d'Abelló farà néixer les formes.

186

Un paisatge explosivista inclou, per tant, una determinada situació anímica, és la traducció en pintura d'una de les més peculiars i interessants formes de veure i entendre la natura: "De la mateixa manera que un pianista sap on té les tecles, jo escullo el color, instintivament, sense que la raó es detingui per fer-ne l'elecció. Aquesta és una acció que tal vegada podria qualificar d'esotèrica, de ritus ocult, secret" (Masats, 2001, p. 172). De la mateixa manera que un mateix discurs pot ser llegit de forma diferent inclús per la mateixa veu en funció del moment, una pintura explosivista d'Abelló és també un fenomen únic i instantani. Certament, és quelcom que també succeeix a la natura, amb els paisatges: són canviants, estan vius i poden expressar sentiments tan diferents com ulls els poden apreciar. És per això, pos-

siblement, que el fet de parlar de l'explosivisme d'Abelló ens porti a tractar el gènere del paisatge, el més vegades explotat per aquesta forma de pintar de l'artista molletà.

Abelló és un pintor paisatgista en el sentit més ampli de la paraula. Ja des de ben petit pintava a *plein air*, a vegades sol i altres amb la companyia de Castellsagués o Rosés, altres amics pintors, plasmant sobre la tela escenes de paratges i masies de l'entorn, com can Pujol, can Magre o can Mollet, intentant imitar el mite local que la presència de Joaquim Mir a Mollet anys abans del naixement del nostre artista va deixar en la memòria col·lectiva de la ciutat.³ Aquesta obsessió pel paisatge i la natura el van acompanyar durant tota la seva vida, i va ser aquesta "gran pasta" el principal i més adequat llenguatge a través del qual ensenyar al món la seva forma de sentir-los. Prova d'això són les moltíssimes teles explosivistes que ens mostren paisatges d'arreu del món: des de paisatges urbans de grans metròpolis a paisatges de la Polinèsia, l'Himàlaia o la sabana africana, tot mostrant-nos els diferents estats climatològics possibles, com la boira, la neu o la calor.

Tot plegat es presenta davant dels nostres ulls com una traducció visual totalment colorista, viva i dinàmica, que es desenvolupa de la mateixa manera sigui quin sigui el

² En paraules d'Abelló:

Jo vaig amb els pintors que dibuixen amb els colors. La línia és secundària. Els volums els solucionen amb taques de colors. Aquest és el camí dels expressionistes i dels simbolistes: Gauguin, Nolde, Munch, Van Gogh. Un metge hauria de dibuixar l'anatomia. Nosaltres ho resollem amb els colors, alternem el dibuix i el color (Masats, 2001, pp. 163-164).

³ A l'hora del te llegim: "En aquell temps ja llunyà de quan jo començava a recórrer els camps del Vallés... trobant per tot arreu pàgines que em deien: Aquí on ara pinteus, ja hi havia estat un pintor que es deia Mir" (Abelló, 1961, p. 136).

subjecte o la ubicació que es representa: Abelló ens regala la mateixa intensitat i diferenciació colorista en els seus paisatges més remots i en aquells més propers. De fet, tot i la gran varietat de llocs que ha pintat, els voltants del seu Vallès estimat van ser sempre la seva major inspiració, i els seus paisatges són aquells que més vegades ha gaudit i pintat, i l'obra *Valldeoriof. Camps vermells*, pintada al 1994, n'és un exemple evident. Segons Fèlix Bentz:

L'última dècada del segle serà l'etapa on floreixerà tot el "mite"

d'Abelló. Múltiples premis, innumerable exposicions, constants participacions en ràdio, premsa, televisió, homenatges i segurament l'eix principal de tot l'esforç de la seva vida: veure fet realitat el museu que portarà el seu nom, el Museu Abelló (Bentz, 1998, p. 135).

No és estrany, per tant, que aquesta obra esdevingui la imatge del museu, així com, també, la imatge de la valuosa petjada artística que el pintor molletà ha deixat a la història de l'art català.

Bibliografia

Abelló, J. (1961). *L'hora del te*. Impressió Salvador Salvadó i Joan Barbarà.
Abelló, J. (1988, 2a ed.). *L'hora del te*. Mediterrània.

Bentz, J.F. (1998). *Abelló*. AUSA.
Masats, J. (2001). *Les arrels d'Abelló*. Mediterrània.